

СПЕЦІАЛЬНА ТЕХНІКА У ЗАПОБІГАННІ ЗЛОЧИНАМ – технічні засоби, різні прилади і пристосування, а також спеціальні знання, способи, прийоми їх ефективного застосування, що використовуються правоохоронними органами для запобігання злочинам, захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки.

До технічних засобів, що використовуються правоохоронними органами, включають: технічні засоби, спеціально призначені для правоохоронних органів (наприклад, пошукові прилади, спеціальну фотоапаратуру та спеціальні засоби кінозйомки, відеозапису, спеціальні комп'ютерні програми); технічні засоби, що були перероблені (пристосовані) для потреб правоохоронних органів (наприклад, спецтранспорт); технічні засоби, розраховані на широкого споживача, водночас придатні для використання правоохоронними органами без переробки (наприклад, комп'ютери, радіостанції, апаратура звукозапису і відеозапису, поліграф (детектор брехні), системи відеоспостереження з функцією розпізнавання облич та ін.).

Наприклад, поліграфічні обстеження проводяться поліграфологами у при-

ватному і державному секторах, зокрема правоохоронній сфері у близько 80 країнах. Останні дослідження показують, що точність нових комп'ютерних поліграфів становить близько 100%.

Системи відеоспостереження з функцією розпізнавання облич можуть бути використані в місцях масового скупчення людей, на секретних і стратегічно важливих об'єктах. Технологія розпізнавання осіб не вимагає фізичного контакту з системою, люди потрапляють в поле зору відеокамери, а система самостійно здійснює роботу із зовнішніми базами даних. Залежно від цілей застосування системи, зіставлення може являти собою верифікацію або ідентифікацію. Верифікація проводиться, наприклад, щоб переконатися, що людина є саме тією, на чие ім'я виданий пред'явлений нею документ. При верифікації обличчя користувача зіставляється з єдиним шаблоном, який може зберігатися або в базі, або в пам'яті карти доступу СКУД, і результатом процесу є «так» або «ні». Ідентифікація ж являє собою зіставлення особи тестованого з набором шаблонів, які зберігаються в базі, і має результатом встановлення особистості тестованого, що може бути дуже корисним з точки зору попередження злочинності. Завдяки цим системам можна виявити осіб, які перебувають у розшуку. Деякі зарубіжні міста, наприклад Пекін (КНР), оснащені системою відеоспостереження, що охоплює 100% площі міста. Китайська влада пояснює установку відеокамер прагненням зменшити злочинність у місті.

Порядок використання спеціальної техніки в Україні визначається законо-

давством. Зокрема, у ч. 1 ст. 40 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на форменому одязі, службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- й відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою:

- 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб;
- 2) забезпечення дотримання правил дорожнього руху.

Ч. 1 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» визначає поліцейські заходи примусу, які поліція може застосовувати під час виконання своїх повноважень, а саме: фізичний вплив (силу); застосування спеціальних засобів; застосування вогнепальної зброї. Ч. 3 зазначеної статті конкретизує спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу. Це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин. Згідно з ч. 4 ст. 42 для виконання своїх повноважень

поліцейські можуть використовувати такі спеціальні засоби:

- 1) гумові та пластикові кийки;
- 2) електрошокові пристрої контактної та контактнo-дистанційної дії;
- 3) засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо);
- 4) засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії;
- 5) засоби примусової зупинки транспорту;
- 6) спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби;
- 7) службові собаки та службові коні;
- 8) пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії;
- 9) засоби акустичного та мікрохвильового впливу;
- 10) пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень;
- 11) пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії;
- 12) засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами;
- 13) водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби.

При цьому ч. 7 вказаної статті передбачає, що поліцейський зобов'язаний негайно зупинити застосування певного виду заходу примусу в момент досягнення очікуваного результату.

Підстави і порядок застосування засобів фізичного впливу, спеціальних засобів та вогнепальної зброї встановлено також законами України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про Службу безпеки України», «Про дер-

жавну прикордонну службу України», «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб», Митним кодексом України.

У ході виконання оперативно-розшукових заходів застосування засобів спеціальної техніки має переважно негласний характер. Технічні засоби, що при цьому застосовуються, називаються спеціальними технічними засобами, призначеними для негласного отримання інформації або «оперативною технікою».

Правила застосування спецзасобів, які можуть використовувати військовослужбовці Національної гвардії в натовпі, затверджуються КМ України. Зокрема, з груд. 2017 бійцям Національної гвардії заборонено застосовувати сльозогінний газ, але дозволено використовувати гумові та пластикові кийки, електрошокери, наручники (сітки для зв'язування), службових собак і коней, засоби акустичного і мікрохвильового впливу, гранати і боєприпаси світлошумової і димової дії, а також пристрої для відстрілу гумових куль. Національній гвардії дозволено використовувати водомети і бронемашини (без штатного озброєння). При цьому водомети заборонені, якщо температура повітря нижча за +10 градусів.

Згідно із затвердженими правилами перед застосуванням спецзасобів військовослужбовці Національної гвардії зобов'язані не менше двох разів через гучномовець попередити порушників. Після застосування спецзасобів нацгвардійці зобов'язані в найкоротші терміни забезпечити надання потерпілим медичної допомоги. У закладах освіти, лікарнях, дипломатичних представництвах застосовувати спецзасоби заборо-

нено без їхньої письмової згоди. Також заборонено застосовувати наручники більше ніж на дві години, бити кийками по голові, шиї, ключиці, статевих органах і по животу, заборонено застосовувати світлошумові пристрої на відстані ближче 2 м.

Лит.: Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 1992, № 22, ст. 303. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2135-12>; Про Національну поліцію: Закон України // Відомості Верховної Ради України, 2015, № 40–41, ст. 379). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page2>; Система розпізнавання облич. URL: <http://www.ohrana-ua.com/articles/755-sistema-rozpoznannya-oblich.html>.

В. І. Тимошенко.